

STRUČNI RAD

Ratko Zelenika
Helga Pavlić
Darko Zelenika*

UDK 339.542
Stručni članak

INCOTERMS 2000. U KALEIDOSKOPU VANJSKOTRGOVINSKOG SUSTAVA

Incoterms – Pravila tumačenja trgovinskih termina Međunarodne trgovinske komore omogućavaju i olakšavaju razmjenu dobara između prodavatelja i kupaca, regulirajući ekonomskopravne odnose svih sudionika vanjskotrgovinskoga sustava. Najnovija varijanta Incotermsa 2000 prilagođena je suvremenoj trgovinskoj praksi, a njihovom se primjenom uklanjaju nejasnoće i nesporazumi u međunarodnoj praksi.

U radu se analiziraju pojam, svrha i ciljevi Incotermsa, struktura Incotermsa, obrazložu se svi termini i ukazuje na temeljne značajke na koje izvoznici i uvoznici trebaju obratiti pažnju.

Uvod

Poslije godina 1953., 1967., 1976., 1980. i 1990. doneseni su najnoviji Incoterms-termini - Incoterms 2000. Stupili su na snagu od 1. siječnja godine 2000. Sadrže 13 klauzula koje su grupirane u četiri osnovne grupe E, F, C i D. Ugovaranjem adekvatnih termina sudionici vanjskotrgovinskoga sustava mogu ubrzati odvijanje procesa razmjene u međunarodnoj trgovini i tako ostvariti brojne pozitivne koristi.

Predmet istraživanja ovoga rada jest: **Istražiti i utvrditi osnovne značajke o INCOTERMSu 2000. općenito, a posebno o INCOTERMS terminima koje bi morali preferirati nacionalni izvoznici i uvoznici, a onda predložiti i primjerena rješenja.**

* R. Zelenika, redoviti profesor na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci, H. Pavlić, znanstvena novakinja na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci, D. Zelenika, Allianz Zagreb d.d., podružnica Rijeka. Članak primljen u uredništvu: 6. 12. 2002.

Iz problema i predmeta istraživanja proizlazi i radna hipoteza: **Znanstvenim spoznajama o osnovnim institutima INCOTERMSa 2000., posebno o prednostima i nedostacima INCOTERMS termina sa stajališta nacionalnih izvoznika i uvoznika, moguće je argumentirano predložiti implementaciju određenih termina koji maksimalno štite interese nacionalnih prodavatelja i kupaca u poslovnim odnosima s inozemnim partnerima.**

Da bi se radna hipoteza dokazala, nakon **Uvoda**, u drugom su dijelu pod naslovom **Teorijske značajke Incotermsa** objašnjeni pojam, svrha i ciljevi Incotermsa, pravne osnove i donošenje i revidiranje Incoterms-termina.

U trećem dijelu, **Važnija obilježja Incotermsa**, obrazlažu se struktura i pojedini termini Incotermsa, da bi se na osnovi tih spoznaja u četvrtome dijelu, koji ima naslov **Čemu izvoznici i uvoznici trebaju posebno posvetiti pozornost u implementaciji Incoterms-termina**, moglo ukazati na obveze prodavatelja prilikom isporuke robe, na običaje koji vrijede u lukama ili u posebnim vrstama trgovine, na arbitražu Međunarodne trgovačke komore i na druga značajna područja koja su relevantna za poslovanje izvoznika i uvoznika.

Na kraju je rada **Zaključak** koji je sinteza rezultata istraživanja kojima je dokazivana radna hipoteza.

Teorijske značajke Incotermsa

U cilju boljeg razumijevanja Incoterms-termina potrebno je obrazložiti pojam, svrhu i ciljeve Incotermsa, pravne osnove Incotermsa, osvrnuti se na dosadašnje Incoterms-e i njihovo revidiranje te ukazati na značajke Incoterms-a 2000.

Pojam, svrha i ciljevi Incotermsa

Pojam Incoterms dolazi od engleskog naziva **International Commercial Terms**, odnosno punog naziva ICC official rules for the interpretation of trade terms, što prevedeno na hrvatski jezik znači **Pravila tumačenja trgovinskih termina Međunarodne trgovinske komore**.¹ Incoterms obuhvaća skup termina kojima se reguliraju ekonomskopravni odnosi između izvoznika i uvoznika, ali i ostalih

¹ Zanimljivo je primijetiti da je puni naziv prethodnih varijanti Incotermsa (1936., 1953., 1967., 1976., 1980. i 1990.) bio "International rules for the interpretation of trade terms" ili na hrvatskom "Međunarodna pravila za tumačenje trgovinskih termina".

sudionika u vanjskotrgovinskom prometu, kao što su prijevoznici, špediteri, osiguravatelji, carinske službe, pomorski agenti..., koji su izravno ili neizravno uključeni u međunarodnu razmjenu.

Osnovna je svrha Incotermsa osigurati prodavateljima (izvoznicima) i kupcima (uvoznicima) u trenutku sklapanja kupoprodajnog ugovora primjereno reguliranje pravnih i ekonomskih odnosa, da bi u tijeku nastanka svojih obveza, prava i odgovornosti potpuno isključili nesporazume, pogrešno tumačenje odredaba kupoprodajnih ugovora, a time i štetne posljedice. To znači da je Incoterms namijenjen ponajprije poslovnim ljudima (menadžerima) koji se bave izvozom i uvozom roba i usluga (međunarodnom robnom razmjenom i međunarodnim transportom) i kojima je u interesu osigurati brz, siguran i racionalan prijevozni proces, bez obzira na udaljenost otpremnoga i odredišnoga mjesta, vrstu prijevoznog sredstva, načine prijevoza, vrstu i prirodu robe, broj sudionika u prometnom sustavu (...).²

Upravo zbog toga što se Incoterms primjenjuje u međunarodnoj razmjeni, dakle kod prodaje roba preko državnih granica, Incoterms je i dobio naziv međunarodni.

Pravne osnove Incotermsa

Incoterms se odnosi na ugovore o prodaji, odnosno na prava i obveze stranaka koja prozlaže iz ugovora o prodaji s obzirom na samu isporuku prodane robe. Često ugovorne stranke shvaćaju uporabu Incotermsa kao primjenu prilikom sklapanja ugovora o prijevozu, a ne ugovora o prodaji što nije točno. Razlog je to što ugovaranje određenih Incoterms-termina ima direktan utjecaj i na ostale ugovore.

Danas, kada se teži ostvarenju konkurentskih prednosti na tržištu pružanjem racionalne proizvodnje usluga, kada se sve više primjenjuju suvremene tehnologije transporta da bi se dostavio pravi proizvod/usluga u pravo vrijeme i na pravome mjestu kako to kupac želi, veoma značajnu ulogu imaju Incoterms-termini koji unaprijed točno definiraju koja prava i koje obveze ima kupac, a koja prodavatelj.

Pravno gledano, pitanje rizika u međunarodnoj razmjeni vezivano je uz prijenos vlasništva, ali prijenos vlasništava ne predstavlja glavni interes poslovnih ljudi koje zanima tko će snositi rizik za štetu ili nestanak stvari, već je njihov interes usmjeren na to da mogu što prije imati robu ili vrijednosne papire da bi brzo

² Zelenika, R.: Međunarodna špedicija: osnovni i specijalni poslovi - špediterovo pravo - Incoterms '90 - R.A.F.T.D., Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 1996., p. 403.

i kontinuirano mogli razvijati nove pravne i ekonomske odnose.³ Pojam rizika vezuje se, dakle, uz pojam isporuke. Prema tome, obveza je prodavatelja isporuka robe, predati isprave i prenijeti vlasništvo, a kupca platiti ugovorenu cijenu robe. Rizik prelazi na kupca od trenutka kada je roba isporučena prema uvjetima određenima kupoprodajnim ugovorom.

Donošenje i revidiranje Incotermsa

Prve Incoterms-termine donjela je Međunarodna trgovačka komora u Parizu godine 1936. Prva izmjena tih pravila učinjena je godine 1953. i u praksi su se primjenjivala kao "Incoterms 1953.", a sadržavala su devet osnovnih termina. Budući da je razvitak vanjskotrgovinskoga i prometnoga sustava zahtijevao njihovu prilagodbu promjenama u poslovnoj praksi, Međunarodna je trgovačka komora revidirala ta pravila, i to godine 1967. nadopunjujući dotadašnja pravila s još dvjema klauzulama, da bi porastom transporta robe zračnim putem dopunila još jednom klauzulom godine 1976. Dalji razvitak transporta, a posebno transportnih tehnologija nametnuo je potrebu dalje izmjene i dopune dotadašnjih Incoterms-termina, što je i učinjeno godine 1980. donošenjem revidiranih "Incoterms 1980." s četrnaest klauzula. Ti su Incoterms-termini bili u uporabi sve do godine 1990. kada je Međunarodna trgovačka komora bitno revidirala dotadašnje Incoterms-termine zbog toga što nisu bili prilagođeni UN/EDIFACT standardu i zbog sve veće primjene suvremenih transportnih tehnologija.⁴

Ipak, to nije konačna verzija Incotermsa. Praksa je ukazala na potrebu daljega usavršavanja i prilagođivanja Incoterms-termina potrebama suvremenoga prometa, pa je učinjena još jedna revizija i doneseni su novi Incoterms-termini – "**Incoterms 2000.**" koji se primjenjuju od 1. siječnja 2000. godine. I dalje vrijede 13 klauzula (kao kod Incoterms 1990.) s kraticama koje nisu mijenjane. Promjene koje su donesene, a značajne su za uvoznike i izvoznike, odnose se na: pojašnjenja na području obveza utovara i istovara prema FCA terminu i na carinjenja i plaćanja carine prema FAS i DEQ terminima.

³ Podrobnije o tome cf.: Zelenika, R.: Špediterovo pravo: Incoterms 1990. – Međunarodna pravila za tumačenje trgovinskih termina – Revidirane Američke Vanjskotrgovinske definicije, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 1993., p.141.

⁴ O tome opširnije cf. Zelenika, R.: Međunarodna špedicija....., op.cit., p.405.

Zašto Incoterms 2000.

Osnovni je razlog revizije i primjene novih Incoterms-termina 2000. upravo potreba da se prilagodi njihova primjena suvremenoj trgovinskoj praksi. Od donošenja Incoterms 1990. i dalje je praćena praksa primjene termina, a praćene su i nejasnoće koje su se javljale. Stoga je Međunarodna trgovačka komora nastojala prikupiti prijedloge brojnih sudionika međunarodne razmjene u cilju rješavanja tih dodatnih nejasnoća, i još je više pojasnila, prilagodila i standardizirala primjenu Incotermsa da bi međunarodna razmjena bila olakšana i da bi se odvijala uz što manje prepreka.

Iako se novi Incotermsi bitno ne razlikuju od prethodnih, ipak su ostvarene značajne promjene, i to kako je već navedeno, na području obveza utovara i istovara prema FCA terminu i u carinjenju i plaćanju carine prema FAS i DEQ terminima.

Važnija obilježja Incotermsa 2000.

Nakon objašnjenja pojma, svrhe i ciljeva istraživanja i pregleda dosadašnjih revizija Incoterms-termina, bit će prikazana struktura Incoterms 2000. i obrazloženi pojedini termini. Prije toga zanimljivo je predočiti obveze i prava svih Incoterms termina 2000. (cf. shemu 1).

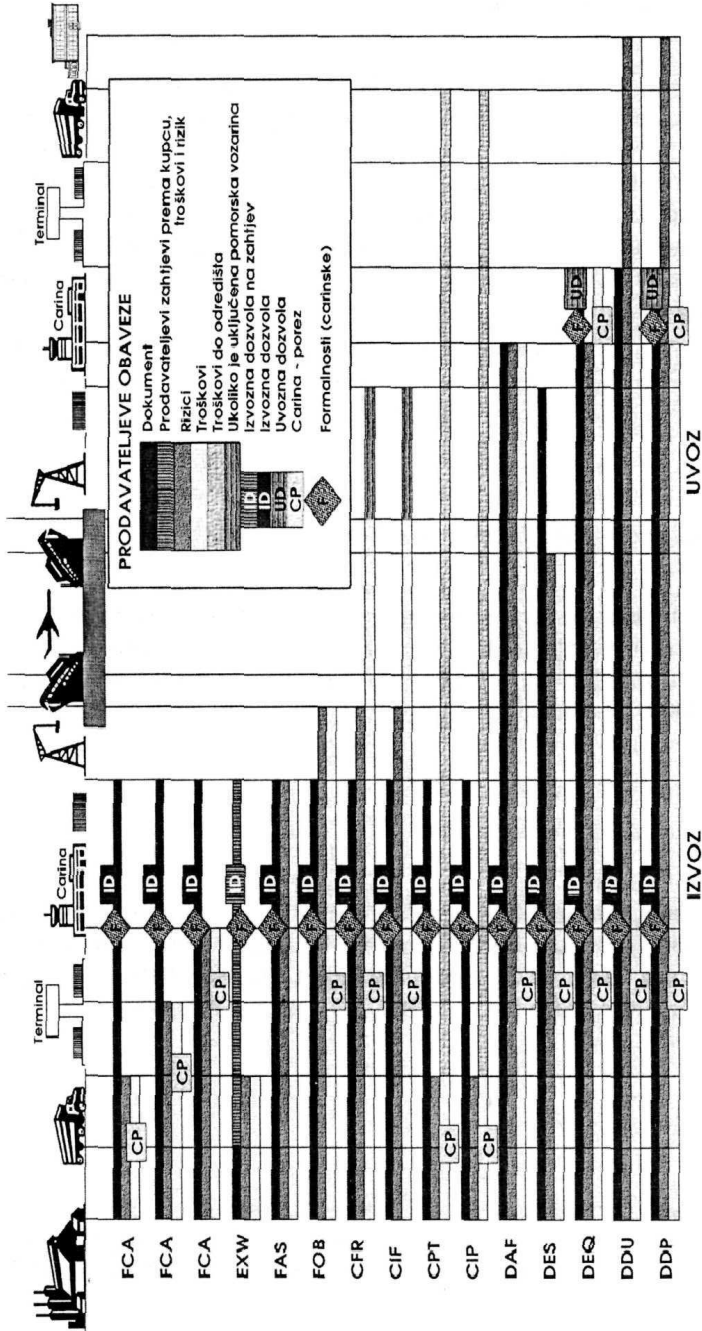
Struktura Incotermsa 2000.

Incoterms-termini 2000. grupirani su u četiri glavne skupine:⁵ skupina E s pripadajućim terminom EXW, skupina F s pripadajućim terminima FCA, FAS i FOB, skupina C s pripadajućim terminima CFR, CIF, CPT i CIP i skupina D s pripadajućim terminima DAF, DES, DEQ, DDU i DDP terminima.

⁵ O klasifikaciji Incoterms 2000. i detaljnijem obrazloženju pojedinih termina cf. xxx: INCOTERMS 2000 - ICC PUBLICATION No 560-ISBN 92.842.1199.9 (E.F.) – Published in its official English version by The International Chambers of Commerce, Paris, 1999., p. 27 – 126.

Shema 1

OBVEZE PRODAVATELJA (IZVOZNIKA) I PRAVA KUPCA
(UVOZNIKA) PREMA INCOTERMS-TERMINIMA 2000.

Izvor: Zelenika, R.: INCOTERMS 2000. U TEORIJ I PRAKSI (100 Savjeta i 100 Primjera (Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2002., p. 40.

Obrazloženje E – termina (EXW)

Prva skupina termina ukazuje na obvezu *prodavatelja* da isporuči robu, odnosno da je stavi na raspolaganje kupcu u svojim prostorijama, u tvornici ili u skladištu. U okviru skupine E termina nalazi se termin **EXW** (kratica od Ex Works...) što znači **franko tvornica (...imenovano mjesto)**.

Termin EXW ukazuje na minimalne obveze *prodavatelja*, jer je on svoju obvezu izvršio stavljenjem robe na raspolaganje kupcu u svojim prostorijama ili u nekom drugom imenovanom mjestu, npr. u tvornici, u skladištu, u radionici..., a ta je roba izvozno neocarinjena i neutovarena na prijevozno sredstvo. Svi troškovi i rizici od trenutka preuzimanja robe iz prostorija prodavatelja snosi kupac.

Sve se obveze prodavatelja i kupca razgraničuju prema Međunarodnoj trgovačkoj komori na sljedeći način: A obveze prodavatelja i B obveze kupca.

Usporedni pregled obveza prodavatelja i obveza kupaca mogu se prikazati na sljedeći način:

- **Isporuka robe u skladu s ugovorom** o prodaji obveza je *prodavatelja* koji ujedno mora dati i fakturu ili odgovarajuću elektronsku poruku i ostale isprave koje se zahtijevaju ugovorom. **Plaćanje cijene** u skladu s ugovorom o prodaji obveza je *kupca*.

- **Dozvole, odobrenja i formalnosti.** Obveza je *prodavatelja* pružiti kupcu na njegov zahtjev, rizik i trošak svaku pomoć u pribavljanju, gdje se to može primijeniti, izvozne dozvole ili druga službena odobrenja koja su potrebna radi izvoza robe. Sukladno s time, obveza je *kupca* o vlastitom riziku i o svojem trošku pribaviti svaku izvoznu i uvoznu dozvolu ili drugo službeno odobrenje i obaviti, gdje se to može primijeniti, sve carinske formalnosti u vezi s izvozom robe.

- **Ugovori o prijevozu i osiguranju.** Kod ugovora o prijevozu i ugovora o osiguranju nema obveze ni *kupca* ni *prodavatelja*.⁶

- **Isporuka/preuzimanje robe.** *Prodavatelj* mora staviti robu na raspolaganje kupcu na imenovanom mjestu isporuke, neutovareno na prijevozno sredstvo, u ugovorenom datumu ili unutar ugovorenoga razdoblja, a ako takvo vrijeme nije ugovoreno, onda u uobičajeno vrijeme za isporuku takve robe. No, ako nije dogovorena specifična točka u okviru imenovanoga mjesta i ako postoji više mogućih mjesta, prodavatelj može izabrati ono mjesto za isporuku koje mu najviše odgovara. Obveza je *kupca* preuzeti robu kada mu je ona isporučena u skladu s navedenim i sukladno s obaviješću prodavatelju kada ima pravo odrediti kada i gdje će mu roba biti stavljena na raspolaganje.

⁶ Riječi "nema obveze" umetnute su kad god jedna stranka nema obveze prema drugoj stranci. Za razliku od toga, kada stoji oznaka da prodavatelj/kupac "mora", onda se to odnosi na obveze jedne stranke prema drugoj.

• **Prijelaz rizika.** *Prodavatelj* snosi sav rizik od gubitka ili oštećenja robe do trenutka isporuke robe kako je navedeno u prethodnoj točki. *Kupac* snosi rizike od gubitka ili oštećenja robe od trenutka kada mu je roba isporučena i od ugovorenog datuma ili trenutka isteka ugovorenog razdoblja za preuzimanje robe, koji nastaje ako kupac propusti dati obavijest u skladu s klauzulom o obavijesti prodavatelju, ali pod uvjetom da roba u potpunosti odgovara ugovoru, odnosno da je jasno izdvojena ili na drugi način prepoznatljiva kao ugovorena roba.

• **Podjela troškova.** *Prodavatelj* ima obvezu snositi sve troškove u vezi s robom do trenutka njezine isporuke. Za razliku od njega, *kupac* mora snositi: 1) sve troškove koji se odnose na robu od trenutka kad je isporučena, 2) sve naknadne troškove koji su nastali zbog toga što nije preuzeo robu kada mu je ona stavljena na raspolaganje ili nije dao odgovarajuću obavijest prodavatelju, pod uvjetom da roba u potpunosti odgovara ugovoru i 3) sve carine, poreze i druge pristojbe i troškove obavljanja izvoznih carinskih formalnosti. Ako je prodavatelj pružio pomoć kupcu u pribavljanju izvozne dozvole ili druga službena odobrenja koja su potrebna radi izvoza robe, tada je kupac obavezan nadoknaditi prodavatelju sve nastale troškove i pristojbe.

• **Obavijest kupcu / prodavatelju.** *Prodavatelj* mora pravodobno obavijestiti kupca kada i gdje će mu roba biti stavljena na raspolaganje, a *kupac* je obavezan, ako ima pravo određivanja razdoblja i mjesta isporuke, o tome pravodobno obavijestiti prodavatelja.

• **Dokaz o isporuci, transportni dokument ili odgovarajuća elektronska poruka.** *Kupčeva* je obveza pružiti odgovarajući dokaz o preuzimanju robe, dok *prodavatelj* nema te obveze prema kupcu.

• **Kontrola – ambalaža – obilježavanje.** *Prodavatelj* snosi troškove kontrole robe, mora osigurati ambalažu potrebnu za transport robe, s tim da ambalaža mora biti propisno obilježena. *Kupac* ima obvezu snositi troškove pregleda robe prije otpreme i druge preglede koje zahtijevaju nadležne vlasti zemlje izvoza.

• **Ostale obveze.** Od ostalih obveza koje se odnose na prodavatelja i kupca, *prodavatelj* je obavezan pružiti pomoć kupcu u pribavljanju dokumenata ili elektronskih poruka koje kupac može tražiti za izvoz ili uvoz robe i mora mu dostaviti obavijesti potrebne za osiguranje robe, obveza je *kupca* nadoknaditi sve troškove koje je prodavatelj imao pružajući pomoć.

Obrazloženje F – termina (FCA, FAS i FOB)

Druga skupina termina, F- termini, obuhvaća termine: 1) **FCA – franko prijevoznik (... imenovano mjesto)**, 2) **FAS – franko uz bok broda (... imenovana luka otpreme)** i 3) **FOB - franko brod (... imenovana luka otpreme)**.

Prema tim terminima prodavatelj mora isporučiti robu u točki isporuke prema uputama kupca.

1) Ako je ugovoren termin FCA – franko prijevoznik (...imenovano mjesto) - (Free Carrier...) *prodavatelj* je obavezan isporučiti robu na mjestu koje je imenovao kupac, izvezno ocarinjenu, prijevozniku kojega je odredio kupac. No, ako je mjesto isporuke koje je odredio kupac u prostorijama prodavatelja, tada je prodavatelj odgovoran i za utovar na prijevozno sredstvo. Obavlja li se, pak, isporuka obavlja na nekom drugom mjestu, tada prodavatelj nije odgovoran i za istovar. Obveze se prodavatelja i kupca mogu sistematizirati na sljedeći način:

- *Prodavatelj* je obavezan **isporučiti robu u skladu s ugovorom** o prodaji i dati fakturu ili odgovarajuću elektronsku poruku i ostale isprave koje se zahtijevaju ugovorom. *Kupac* je obavezan **platiti cijenu** u skladu s ugovorom.

- **Dozvole, odobrenja, formalnosti.** *Prodavatelj* je obavezan na svoj rizik i trošak pribaviti izveznu dozvolu ili druga službena odobrenja i obaviti, gdje se to može primijeniti, sve izvezne carinske formalnosti. *Kupac* mora na svoj rizik i trošak pribaviti uveznu dozvolu ili drugo službeno odobrenje i obaviti sve carinske formalnosti u vezi s uvozom robe i za njezin tranzit kroz neku zemlju.

- **Ugovori o prijevozu i osiguranju.** *Prodavatelj* nema obveze prema ugovoru o prijevozu i ugovoru o osiguranju. Za razliku od prodavatelja, *kupac* nema obveze prema ugovoru o osiguranju, ali ima obvezu o vlastitom trošku ugovoriti prijevoz od imenovanoga mjesta.

- **Isporuka / preuzimanje.** *Prodavatelj* je obavezan isporučiti robu prijevozniku ili drugoj osobi koju je odredio kupac, ili izabrao prodavatelj (ako je prodavatelj ugovorio prijevoz robe po uobičajenim uvjetima na rizik i trošak kupca) na imenovanom mjestu, ugovorenog datuma ili unutar ugovorenog razdoblja isporuke, a *kupac* je obavezan preuzeti tako isporučenu robu.

- **Prijelaz rizika.** Sav rizik od gubitka ili oštećenja robe *prodavatelj* snosi do trenutka njezine isporuke, a *kupac* snosi od trenutka kada je roba isporučena i od ugovorenog datuma ili datuma isteka ugovorenog razdoblja.⁷

- **Kod podjele troškova** *prodavatelj* je obavezan platiti sve troškove vezane uz robu do trenutka njezine isporuke i, gdje se to može primijeniti, troškove carinskih formalnosti kao i sve carine, poreze i ostale izvezne pristojbe. *Kupac* je obavezan snositi sve troškove od trenutka kada je roba isporučena i sve dodatne troškove nastale zbog propusta kupca da imenuje prijevoznika (ili drugu osobu) ili zato što stranka koju je imenovao kupac nije preuzela robu u ugovoreno vrijeme, ili zbog propusta kupca zato što nije poslao odgovarajuću obavijest. Obveza je *kupca*, tamo

⁷ Podrobnije o tome cf. xxx: INCOTERMS 2000 - ICC PUBLICATION, op.cit., p. 37.

gdje se može primijeniti, platiti i sve carine, poreze, pristojbe i troškove obavljanja carinskih formalnosti prilikom uvoza robe i za njezin tranzit kroz bilo koju zemlju.

- **Obavijest kupcu / prodavatelju.** *Prodavatelj* je obavezan pravodobno obavijestiti kupca da je roba isporučena i obavijestiti ga ako prijevoznik ne preuzme robu u ugovoreno vrijeme. *Kupac* je obavezan prodavatelja obavijestiti o imenu stranke koja će preuzeti isporučenu robu. Gdje je potrebno, kupac mora navesti i način prijevoza, datum ili razdoblje u kojemu će mu roba biti isporučena i o točki u okviru mjesta gdje robu valja predati prijevozniku.

- *Kupac* je obavezan prihvatiti **dokaz o isporuci, transportni dokument ili odgovarajuću elektronsku poruku** koje mora osigurati *prodavatelj* o svome trošku.

- **Kontrola – ambalaža – obilježavanje.** *Prodavatelj* snosi troškove kontrole robe, mora osigurati ambalažu koja je potrebna za transport robe, a ambalaža mora biti propisno obilježena. *Kupac* snosi troškove pregleda robe prije otpreme, ako pregled ne obavljaju nadležne vlasti zemlje izvoza.

- **Ostale obveze.** Od ostalih obveza, koje se odnose na prodavatelja i kupca, *prodavatelj* ima obvezu pružiti pomoć kupcu u pribavljanju dokumenata ili elektronskih poruka koje kupac može tražiti za izvoz ili uvoz robe i dostaviti mu obavijesti potrebne za osiguranje robe, a obveza je *kupca* nadoknaditi sve troškove koje je prodavatelj imao pružajući pomoć.

2) Termin FAS – franko uz bok broda (...imenovana luka otpreme/ukrcaja) - (Free Alongside Ship...) označuje da je *prodavatelj* ispunio svoju obvezu isporuke robe kada je robu dostavio uz bok broda u imenovanoj luci otpreme (tj. ukrcaja). Iz navedenoga proizlazi da se tim terminom može koristiti samo za pomorski i riječni prijevoz. Prema terminu FAS, od trenutka kada je prodavatelj stavio robu uz bok broda *kupac* snosi sve troškove i rizike od gubitka ili oštećenja robe.

U odnosu na prijašnje Incotermse, termin FAS zahtijeva da *prodavatelj* ocarini robu za izvoz. Naravno, ako stranke žele da *kupac* obavi izvozno carinjenje, tada je to potrebno navesti u ugovoru o prodaji.

Obveze prodavatelja i kupca o isporuci robe, o plaćanju cijene, o dozvoli, odobrenju i formalnostima, podjeli troškova (izuzevši dodatne troškove na strani kupca), o dokazima o isporuci, o transportnom dokumentu ili odgovarajućoj elektronskoj poruci, kontroli, ambalaži, obilježavanju i ostalim obvezama iste su kao kod termina FCA. Kod ugovora o prijevozu i osiguranju, međutim, sve ostaje isto, ali je kupac obavezan o vlastitom trošku ugovoriti prijevoz robe od imenovane luke otpreme.

Kada se radi o **isporuci**, *prodavatelj* je obavezan **isporučiti robu uz bok broda** koji je imenovao kupac, na ukrcajnom mjestu i u imenovanoj luci isporuke, ugovorenoga datuma ili unutar ugovorenog razdoblja i na način uobičajen u toj luci. *Kupac* je obavezan preuzeti tako isporučenu robu.

U skladu s navedenim, *prodavatelj snosi rizik* do trenutka kada je roba isporučena, a *kupac* od trenutka isporuke robe i od ugovorenog datuma ili isteka ugovorenoga razdoblja za isporuku, koji je nastao bilo zbog toga što kupac nije pravodobno poslao obavijest prodavatelju ili zbog toga što brod nije stigao na vrijeme ili zbog drugih opravdanih razloga.

Kupčeva je obveza također pravodobno obavijestiti prodavatelja o imenu broda, mjestu ukrcaja i o potrebnom vremenu isporuke, a obveza je *prodavatelja* pravodobno obavijestiti kupca o isporuci robe uz bok broda.

3) Termin FOB – franko brod (...imenovana luka otpreme/ukrcaja) - (Free On Board...) znači da je *prodavatelj* izvršio svoju obvezu kada je robu isporučio preko ograde broda u imenovanoj luci otpreme (tj. ukrcaja) i kad je obavio izvozno carinjenje robe. To ukazuje na činjenicu da *kupac* snosi sve troškove i rizike od gubitka ili oštećenja robe od te točke. I taj se termin upotrebljava smo u pomorskom i riječnom transportu.

Sve obveze *prodavatelja* i *kupaca* iste su kao i kod termina FAS, osim za isporuku robe od strane prodavatelja. Naime, kod termina FAS *prodavatelj* isporučuje robu uz bok broda, a kod termina FOB *prodavatelj* je obvezan **isporučiti robu na brod** koji je imenovao kupac, na ugovoreni datum ili unutar ugovorenoga razdoblja, u imenovanoj luci ukrcaja i na način kako je uobičajeno u toj luci, što znači da *prodavatelj* snosi troškove i rizike od gubitka ili oštećenja robe do trenutka kada roba pređe ogradu broda, a nakon toga troškovi i rizici prelaze na *kupca*. *Prodavatelj* je također obvezan pravodobno obavijestiti kupca da je roba isporučena na brod, a *kupac* je obvezan obavijestiti prodavatelja o imenu broda, o mjestu ukrcaja i o potrebnom vremenu isporuke.

Obrazloženje C – termina (CFR, CIF, CPT i CIP)

Treća skupina termina obuhvaća **C-termine**. Ti termini ukazuju na obvezu prodavatelja da plati troškove transporta za prijevoz robe do dogovorenog mjesta pod uobičajenim uvjetima. Pritom, rizik od gubitka ili oštećenja robe i dodatne troškove koji nastaju poslije isporuke robe za prijevoz snosi kupac. U tu skupinu termina ulaze sljedeći termini: 1) **CFR – trošak i vozarina (...imenovana luka odredišta/iskrcaja)**, 2) **CIF – trošak, osiguranje i vozarina (...imenovana luka odredišta/iskrcaja)**, 3) **CPT – vozarina plaćena do (...imenovano mjesto odredišta)** i 4) **CIP – vozarina i osiguranje plaćeni do (...imenovano mjesto odredišta)**.

1) Termin CFR – trošak i vozarina (...imenovana luka odredišta/iskrcaja) - (Cost and Freight...) označuje da je *prodavatelj* ispunio svoju obvezu isporuke

robe kada roba u luci otpreme prijeđe ogradu broda, da *prodavatelj* snosi troškove i vozarinu dopreme robe u luku odredišta, a mora obaviti i izvezno carinjenje robe. Svi rizici i dodatni troškovi koji nastaju nakon isporuke robe prelaze na *kupca*. Obveze prodavatelja i kupaca mogu se prikazati na sljedeći način:

- *Prodavatelj* je obvezan **isporučiti robu u skladu s ugovorom** o prodaji i dati fakturu ili odgovarajuću elektronsku ispravu i druge isprave koje se zahtijevaju ugovorom, a *kupac* je obvezan **platiti cijenu** u skladu s ugovorom o prodaji.

- **Dozvole, odobrenja, formalnosti.** Obveza je *prodavatelja* pribaviti na svoj rizik i trošak svaku izveznu dozvolu ili neko drugo službeno odobrenje i obaviti, gdje se to može primjeniti, sve izvezne carinske formalnosti. *Kupac* je obvezan na vlastiti rizik i trošak pribaviti uveznu dozvolu ili neko drugo službeno odobrenje i obaviti sve carinske formalnosti vezane uz uvoz robe i za njezin tranzit kroz drugu zemlju.

- **Ugovori o prijevozu i osiguranju.** Kada se radi o ugovoru o prijevozu i ugovoru o osiguranju *kupac* nema obveze, a *prodavatelj* ima obvezu ugovoriti prijevoz robe do imenovane odredišne luke na svoj trošak, pod uobičajenim uvjetima, uobičajenim putem, pomorskim ili riječnim brodom (zato što se ovaj termin koristi samo za pomorski i riječni prijevoz) koji je uobičajen za prijevoz robe. Kao i *kupac*, *prodavatelj* nema obveze glede ugovora o osiguranju.

- **Isporuka/preuzimanje robe.** *Prodavatelj* je obvezan isporučiti robu na brod u luci otpreme ugovorenoga dana ili u ugovorenome razdoblju, a *kupac* je obvezan preuzeti robu u skladu s isporukom i primiti je od prijevoznika u imenovanoj luci odredišta.

- **Kod prijelaza rizika** *prodavatelj* snosi rizik od gubitka ili oštećenja robe do trenutka kada roba prijeđe ogradu broda u luci otpreme, a od toga trenutka rizik snosi *kupac*. No, ako *kupac* pravodobno ne obavijesti *prodavatelja* kada ima pravo određivanja vremena isporuke robe i/ili luku odredišta, snosi i sav rizik od gubitka ili oštećenja robe od ugovorenoga datuma ili isteka razdoblja za isporuku.

- **Podjela troškova.** *Prodavatelj* ima obvezu snositi sve troškove vezane uz robu do trenutka njezine isporuke, vozarinu i sve troškove vezane uz prijevoz robe do odredišne luke, uključivši i troškove ukrcanja robe na brod i iskrcanja u dogovorenoj luci iskrcanja (koje prema ugovoru o prijevozu snosi *prodavatelj*), a tamo gdje se to zahtijeva, *prodavatelj* mora snositi i troškove izveznih carinskih formalnosti, carine, poreze i druge pristojbe vezane uz izvoz robe i njezin tranzit, ako ih prema ugovoru o prijevozu snosi *prodavatelj*.

Kupac snosi troškove koji se odnose na robu od trenutka njezine isporuke, zatim troškove i pristojbe za vrijeme tranzita do dolaska u odredišnu luku i troškove iskrcanja, tegljenja i lučke pristojbe (ako te troškove ne snosi *prodavatelj* prema ugovoru o prijevozu). *Kupac* snosi i sve dodatne troškove koji nastaju zbog propusta

kupca da obavijesti prodavatelja o vremenu isporuke robe i/ili o luci odredišta (u slučaju kada kupac ima pravo da to odredi), za robu od ugovorenoga datuma ili isteka ugovorenoga razdoblja za isporuku. Tamo gdje je potrebno, *kupac* snosi i sve carine, poreze, pristojbe i troškove obavljanja carinskih formalnosti koje se plaćaju prilikom uvoza robe i gdje je potrebno za tranzit robe kroz zemlje, ako ti troškovi nisu uključeni u troškove ugovora o prijevozu.

• **Obavijest kupcu / prodavatelju.** *Prodavatelj* je obavezan pravodobno obavijestiti kupca o isporuci robe i pružiti mu sve ostale obavijesti potrebne da bi kupac poduzeo uobičajene mjere za preuzimanje robe. *Kupac* ima obvezu, kada ima pravo određivanja vremena isporuke robe i/ili luke odredišta, pravodobno obavijestiti o tome prodavatelja.

• *Prodavatelj* je obavezan o vlastitome trošku osigurati **dokaz o isporuci, transportni dokument ili odgovarajuću elektronsku poruku**, a *kupac* je obavezan prihvatiti dokaz o isporuci. Ako se takav dokument izdaje u nekoliko originalnih primjeraka, onda *prodavatelj* mora predati čitav set originala.

• **Kontrola – ambalaža – obilježavanje.** *Prodavatelj* je obavezan snositi troškove kontrole robe i osigurati ambalažu koja mora biti na odgovarajući način obilježena, dok *kupac* snosi troškove pregleda robe prije otpreme, ako takav pregled ne obavljaju nadležne vlasti zemlje izvoza.

• **Ostale obveze.** Na kupčev zahtjev, rizik i trošak *prodavatelj* mora pružiti kupcu pomoć u pribavljanju određenih dokumenata ili odgovarajućih elektronskih podataka potrebnih kupcu radi uvoza robe ili radi njezina tranzita (a koji se izdaju u zemlji isporuke i/ili podrijetla). Isto tako, *prodavatelj* je obavezan, na zahtjev kupca, dostaviti mu obavijesti potrebne za dobivanje dodatnog osiguranja. Sukladno s tim, *kupac* snosi sve troškove i pristojbe u vezi s pribavljanjem tih dokumenata ili podataka i mora nadoknaditi nastale troškove prodavatelju za pruženu pomoć.

2) Termin CIF – trošak, osiguranje i vozarina (...imenovana luka odredišta/iskrcaja) - (Cost, Insurance and Freight...) upućuje na obvezu *prodavatelja* da plati troškove i vozarinu vezanu uz dopremu robe u imenovanu odredišnu luku, s dodatnom obavezom da osigura pomorsko osiguranje (kojim se pokriva rizik od gubitka ili oštećenja robe za vrijeme prijevoza). *Prodavatelj* je ispunio svoju obvezu kada roba prijeđe ogradu broda u luci otpreme. Kao kod prethodno obrazloženog C-termina, *prodavatelj* ima obvezu robu izvezno ocariniti, a uporaba toga termina također se odnosi samo na pomorski i riječni prijevoz.

Obveze *prodavatelja* i *kupaca* o isporuci robe, plaćanju cijene, dozvoli, odobrenju, formalnostima, isporuci i preuzimanju robe, prijelazu rizika, obavijesti kupcu/prodavatelju, dokazu o isporuci, transportnom dokumentu ili odgovarajućoj elektronskoj poruci, o kontroli, ambalaži i obilježavanju i ostalih obveza jednake su obvezama prodavatelja i kupaca kao kod CFR termina.

Ipak, razlika postoji u dva slučaja. *Prvo*, razlika je kod podjele troškova, i to na strani prodavatelja. Naime, pored navedenih troškova, *prodavatelj* je obvezan snositi i troškove osiguranja koji proizlaze iz ugovora o osiguranju. *Drugo*, razlika je kod ugovora o prijevozu i osiguranju. Na strani *kupca* nema obveze u vezi s ugovorom o prijevozu i ugovorom o osiguranju. Za razliku od njega, *prodavatelj* osim obveze ugovaranja prijevoza robe do imenovane odredišne luke na svoj trošak (pod uobičajenim uvjetima, uobičajenim putem, pomorskim ili riječnim brodom koji je uobičajen za prijevoz robe), mora o vlastitom trošku pribaviti i osiguranje tereta kako je dogovoreno u ugovoru o prodaji, pribaviti kupcu policu osiguranja ili neki drugi dokaz o pokriću osiguranja.⁸

3) Za razliku od CFR i CIF termina, termin **CPT – vozarina plaćena do (...imenovano mjesto odredišta) - (Carriage Paid To...)** odnosi se na sve vrste transporta, uključivši i multimodalni transport. U skladu s tim terminom *prodavatelj* isporučuje robu prijevozniku – osobi koja preuzima na sebe obvezu da obavi ili da osigura obavljanje prijevoza jednom od grana prijevoza ili kombinacijom pojedinih grana prijevoza. Osim što imenuje prijevoznika, od prodavatelja se zahtijeva da izvezno ocarini robu.

Obveze *prodavatelja* i *kupaca* prilikom isporuke robe, plaćanja cijene, za dozvole, odobrenja, formalnosti, obveze vezane uz ugovore o prijevozu i osiguranju, obavijesti kupcu/prodavatelju, kod kontrole, ambalaže i obilježavanja i ostalih obveza jednake su obvezama prodavatelja i kupaca kao kod CIF termina, ali postoje i određene razlike koje se u nastavku analiziraju.

Kod CPT termina *prodavatelj* nema obveze u vezi s ugovorom o osiguranju, ali u vezi s ugovorom o prijevozu ima obvezu ugovoriti prijevoz robe do ugovorenog mjesta na imenovanom odredištu, na vlastiti trošak, uobičajenim putem i na uobičajeni način. Ako mjesto nije određeno, tada *prodavatelj* s(m odabire mjesto koje mu najbolje odgovara.

Vezano uz isporuku robe, *prodavatelj* mora robu isporučiti prijevozniku, a ako ima više prijevoznika, tada prvome prijevozniku. Obveza je *kupca* preuzeti tako isporučenu robu, odnosno primiti je od prijevoznika na imenovanom mjestu. Tako *prodavatelj* snosi rizik do trenutka isporuke, a od tada rizik prelazi na *kupca*. *Kupac* će snositi i rizik od gubitka ili oštećenja robe od ugovorenog datuma ili isteka ugovorenoga razdoblja za isporuku ako pravodobno ne obavijesti prodavatelja o vremenu isporuke robe i/ili o luci odredišta (naravno, u slučaju kada ima pravo to odrediti).

Što se tiče podjele troškova, *prodavatelj* snosi sve troškove vezane uz robu do trenutka njezine isporuke, vozarinu, troškove utovara/ukrcanja robe, troškove istovara/iskrcanja na odredišnom mjestu, a gdje se može primijeniti i troškove

⁸ Podrobnije o tome cf. Ibidem, p. 66.

carinskih formalnosti, carine, poreze i ostale pristojbe vezane uz izvoz i tranzit (ako ih prema ugovoru o prodaji snosi prodavatelj). Sukladno s tim, *kupac* snosi troškove vezane uz robu od trenutka njezine isporuke, troškove i pristojbe u tijeku tranzita do odredišta i troškove iskrcaja (ako te troškove i pristojbe ne plaća prodavatelj), dodatne troškove zbog propusta kupca i carine, poreze, pristojbe i troškove obavljanja carinskih formalnosti vezane za uvoz robe i za njezin tranzit ako ti troškovi nisu uključeni u troškove ugovora o prijevozu.

Obveza je *prodavatelja* na svoj trošak osigurati kupcu transportni dokument za transport, a *kupac* mora prihvatiti dokaz o isporuci ako je to u skladu s ugovorom. Kao i kod prethodnih termina, ako se stranke dogovore o komunikaciji elektroničkim putem, dokument se zamjenjuje odgovarajućom elektronskom razmjenom podataka.

4) Posljednji je termin u skupini C CIP – vozarina i osiguranje plaćeno do (...imenovano mjesto odredišta) - (Carriage and Insurance Paid To...). Kao i termin CPT, CIP se primjenjuje za sve vrste transporta i za multimodalni transport. Taj termin označuje da *prodavatelj* isporučuje robu prijevozniku kojega je imenovao. Obvezan je dodatno snositi troškove prijevoza da bi se roba dopremila do imenovanoga odredišta, ugovoriti osiguranje i platiti premiju osiguranja i izvezno ocariniti robu.

Sve obveze *prodavatelja* i *kupaca* jednake su kao kod CPT termina, osim što se kod ugovora o prijevozu i osiguranju na strani *prodavatelja* javlja obveza da pribavi o vlastitome trošku osiguranje tereta kako je dogovoreno u ugovoru, s tim da to osiguranje mora biti u skladu s minimalnim pokrićem.

Obrazloženje D – termina (DAF, DES, DEQ, DDU i DDP)

Posljednju skupinu Incoterms-termina 2000. predstavljaju D termini, i to: 1) DAF – isporučeno granica (...imenovano mjesto), 2) DES – isporučeno franko brod (imenovana luka odredišta/iskrcaja), 3) DEQ – isporučeno franko obala (...imenovana luka odredišta / iskrcaja), 4) DDU – isporučeno neocarinjeno (...imenovano mjesto odredišta) i 5) DDP – isporučeno ocarinjeno (...imenovano mjesto odredišta).

Prema tim terminima, *prodavatelj* je odgovoran za prispjeće robe na ugovoreno mjesto (ili neku određenu točku na granici ili, pak, unutar zemlje uvoza) pri čemu snosi sve troškove i rizike do toga mjesta.

1) Prvi je u skupini D termina termin DAF – isporučeno granica (...imenovano mjesto) - (Delivered At Frontier...). Prema tom terminu *prodavatelj* je ispunio svoju obvezu vezanu uz isporuku robe, kada robu stavi na raspolaganje kupcu u prijevoznom sredstvu, neistovarenu, izvezno ocarinjenu, ali neocarinjenu za uvoz, na imenovanoj točki i mjestu na granici, ali prije carinske crte susjedne zemlje.

Obveze *prodavatelja i kupaca* mogu se promatrati u odnosu na:

- **Isporuka robe.** *Prodavatelj* je obavezan isporučiti robu u skladu s ugovorom o prodaji, pri čemu on ima obvezu dati fakturu ili odgovarajuću elektronsku poruku i sve druge isprave koje se zahtijevaju u ugovoru. *Kupac* je obavezan **platiti cijenu**.

- **Dozvole, odobrenja, formalnosti.** Obveza je *prodavatelja* pribaviti na vlastiti trošak i rizik svaku izvoznu dozvolu (ili neko drugo službeno odobrenje) ili druge dokumente. Kao i kod drugih termina, ukoliko je potrebno, *prodavatelj* je obavezan obaviti i sve carinske formalnosti vezane uz izvoz robe do imenovanoga mjesta isporuke na granici ili za potrebe tranzita. Sukladno s tim, *kupac* je obavezan na vlastiti rizik pribaviti uvozne dozvole (ili druga službena odobrenja ili dokumente) i tamo gdje se može primijeniti izvršiti carinske formalnosti oko uvoza robe ili za potrebe tranzita.

- Kod **ugovora o prijevozu i osiguranju** *kupac* nema obveza. Ni *prodavatelj* nema obveza kod ugovora o osiguranju, ali je obavezan ugovoriti prijevoz robe do imenovane točke na mjestu isporuke na granici, i to na vlastiti trošak. Ako ta točka nije predviđena, onda je *prodavatelj* sam izabire.

- **Isporuka/preuzimanje robe.** *Prodavatelj* je obavezan staviti robu na raspolaganje kupcu na prijevoznom sredstvu, neistovarenu, na imenovanome mjestu na granici, i to na ugovoreni dan ili u ugovorenome razdoblju. *Kupčeva* je obveza preuzeti tako isporučenu robu.

- Sukladno s isporukom robe, *prodavatelj* snosi **rizik** do trenutka isporuke, a od toga trenutka rizik prelazi na *kupca*. No, ako *kupac* nije pravodobno obavijestio prodavatelja o vremenu isporuke robe i o točki preuzimanja robe (kada ima pravo to odrediti), tada on snosi i rizik od gubitka ili oštećenja robe od ugovorenog datuma ili isteka ugovorenog razdoblja za isporuku.

- **Podjela troškova.** Uz troškove vezane uz ugovor o prijevozu, *prodavatelj* snosi sve troškove vezane uz robu do trenutka njezine isporuke, i tamo gdje se to zahtijeva, troškove izvoznih carinskih formalnosti, carine, poreze, pristojbe vezano za izvoz robe i njezin tranzit. *Kupac* je obavezan snositi troškove vezane uz robu od trenutka njezine isporuke, uključivši i troškove iskrcaja, zatim dodatne troškove nastale zbog propusta kupca, a tamo gdje se zahtijevaju carinske formalnosti i troškove carinskih formalnosti, carine, poreze i ostale pristojbe vezane uz uvoz robe ili njezin tranzit.

- **Obavijest kupcu / prodavatelju.** *Prodavatelj* je obavezan pravodobno obavijestiti kupca o otpremi robe do naznačenoga mjesta na granici i pružiti mu sve dodatne, potrebne obavijesti koje će mu pomoći da poduzme mjere za preuzimanje robe. Ako *kupac* ima pravo određivanja vremena i mjesta preuzimanja robe, njegova je obveza pravodobno o tome obavijestiti prodavatelja.

- **Dokaz o isporuci, transportni dokument ili odgovarajuća elektronska isporuka.** Kao i kod ostalih termina tako i kod ovoga, *prodavatelj* ima obvezu na

teret vlastitoga troška osigurati kupcu dokument ili neki drugi dokaz o isporuci robe na imenovanom mjestu na granici, a *kupac* ima obvezu prihvatiti takav dokument o prijevozu. Isto tako, ako su se stranke sporazumjele o komunikaciji elektronskim putem, navedeni se dokument može zamijeniti odgovarajućom elektronskom razmjenom podataka.

- **Kontrola – ambalaža – obilježavanje.** *Prodavatelj* je obavezan snositi troškove kontrole robe prijeko potrebne radi isporuke robe, osigurati ambalažu koja mora biti na odgovarajući način obilježena. I *kupac* ima obvezu kontrole pregleda robe prije otpreme (ako pregled ne obavljaju nadležne vlasti u zemlji izvoza) i sam snosi troškove pregleda.

- **Ostale obveze.** Od ostalih je obveza potrebno spomenuti da *prodavatelj* mora na kupčev zahtjev, rizik i trošak pružiti pomoć u prikupljanju dokumenata ili elektronskih podataka koji su potrebni kupcu radi uvoza robe ili za tranzit i dostaviti obavijesti potrebne za dobivanje osiguranja. Za pruženu pomoć *kupac* mora nadoknaditi prodavatelju troškove koje je imao u vezi s time.

2) Prema terminu DES – isporučeno franko brod (imenovana luka odredišta/iskrcaja) - (Delivered Ex Ship...) *prodavatelj* je ispunio svoju obvezu onda kada je robu stavio na raspolaganje kupcu na brod koja je uvozno neocarinjena i u imenovanoj luci odredišta/iskrcaja. Tako *prodavatelj* snosi rizike i troškove koji se odnose na dopremu robu u imenovanu odredišnu luku do iskrcaja robe.

Obveze *prodavatelja* i *kupaca* iste su kao kod DAF termina samo što se kod DES termina isporuka obavlja stavljanjem robe na raspolaganje kupcu na brodu u iskrcajnoj točki, u imenovanoj odredišnoj luci, na ugovoreni dan ili u ugovorenom razdoblju, i to na način koji omogućuje iskrcaj s broda uređajima prilagođenima prirodi robe. Tako do toga trenutka rizik snosi *prodavatelj*, a nakon toga kupac. I kod ugovora o prijevozu prodavatelj mora ugovoriti prijevoz robe do imenovane točke u imenovanoj luci na vlastiti trošak. Kod DES termina *prodavatelj* ima obvezu na odgovarajući način obavijestiti kupca o očekivanom vremenu dolaska broda i pružiti mu sve potrebne obavijesti koje su potrebne da bi kupac mogao poduzeti mjere za preuzimanje robe.

3) DEQ – isporučeno franko obala (...imenovana luka odredišta/iskrcaja) - (Delivered Ex Quay...) termin je koji ukazuje da je *prodavatelj* ispunio svoju obvezu isporuke kada je kupcu stavio na raspolaganje robu koja je uvozno neocarinjena, i to na obalu u imenovanoj odredišnoj luci. To znači da *prodavatelj* snosi rizik i troškove koji se odnose na dopremu robe do odredišne luke i iskrcaja robe na obalu.

U odnosu na prijašnje verzije Incotermsa, kada je prodavatelj bio obavezan obaviti uvozno carinjenje, prema *Incoterms 2000*, kupac je dužan obaviti uvozno carinjenje i uz to obaviti plaćanje svih pratećih formalnosti, carine, poreze i druge uvozne pristojbe. Naravno, ako stranke žele drukčije to ugovoriti, onda je u ugovoru o prodaji to potrebno navesti.

U odnosu na termin DES, obveze *prodavatelja* i *kupaca* pri ugovaranju DEQ termina u bitnome se ne mijenjaju, osim, naravno, kod isporuke gdje je robu potrebno staviti na raspolaganje kupcu na imenovanoj obali u imenovanoj luci odredišta (kako je to navedeno u ugovoru o prijevozu), s tim da isporuka mora biti u ugovorenom razdoblju ili ugovorenoga datuma. To znači da *prodavatelj* snosi rizik do trenutka isporuke robe na obalu, a nakon toga rizik prelazi na *kupca*.

4) Prema terminu **DDU – isporučeno neocarinjeno (...imenovano mjesto odredišta) - (Delivered Duty Unpaid...)** *prodavatelj* isporučuje robu uvozno neocarinjenu i neistovarenu s prijevoznoga sredstva na imenovanome mjestu odredišta. U skladu s tim terminom *prodavatelj* snosi troškove i rizike koji nastaju dopremom robe, osim (gdje se to primjenjuje) pristojbi vezanih uz obavljanje i plaćanja carinskih formalnosti za uvoz u zemlju odredišta, jer te pristojbe terete *kupca*. Ako stranke to žele drukčije regulirati, onda to moraju jasno naznačiti u ugovoru o prodaji.

I kod ovoga se termina obveze *prodavatelja* i *kupaca* bitno ne mijenjaju, osim kod ugovaranja prijevoza robe, jer se prijevoz robe ugovara do imenovanoga mjesta odredišta. To znači da se isporuka mora izvršiti, odnosno da *prodavatelj* mora staviti kupcu robu na raspolaganje (ili osobi koju je imenovao kupac) na imenovanome mjestu odredišta, na ugovoreni datum ili u ugovorenom razdoblju na bilo kojem prijevoznom sredstvu. Do toga je trenutka rizik od gubitka ili oštećenja robe na strani *prodavatelja*, a nakon toga rizik prelazi na *kupca*.

Za razliku od termina DDU prema kojemu *prodavatelj* isporučuje robu uvozno neocarinjenu, kod termina **DDP - isporučeno ocarinjeno (...imenovano mjesto odredišta) - (Delivered Duty Paid...)** *prodavatelj* isporučuje robu kupcu **uvozno ocarinjenu**, neistovarenu s prijevoznog sredstva na imenovanome mjestu odredišta. U odnosu na ostale termine skupine D, DDP predstavlja maksimalne obveze za *prodavatelja*, jer on snosi sve troškove i rizike vezane uz dopremu robe, uključivši (ovisno gdje se to može primijeniti) odgovornosti i rizike obavljanja i plaćanja carinskih formalnosti, carina, poreza i ostalih pristojbi vezanih za uvoz u zemlju odredišta.

Što se tiče obveza *prodavatelja* i *kupaca*, one se bitno ne mijenjaju izuzevši odredbe vezane uz dozvole, odobrenja i formalnosti i kod podjele troškova. Naime, budući da *prodavatelj* mora obaviti i uvozno carinjenje robe, on mora, osim izvoznih dozvola, nabaviti i uvozne dozvole (ili neko drugo službeno odobrenje ili dokument) i mora obaviti, gdje se zahtijeva, sve carinske formalnosti potrebne za izvoz, tranzit i uvoz robe. Sada *kupac* mora na zahtjev, trošak i rizik *prodavatelja* pružiti potrebnu pomoć za dobivanje uvoznih dozvola ili drugih dokumenata potrebnih za uvoz robe. *Prodavatelj* tako snosi troškove ugovaranja prijevoza do imenovanoga odredišta, troškove vezane uz robu do trenutka njezine isporuke i troškove carinskih formalnosti prilikom izvoza i uvoza kao i sve carine, poreze i ostale pristojbe vezane uz izvoz, uvoz i provoz robe do isporuke.

Čemu izvoznici i uvoznici moraju posebno posvetiti pozornost u implementaciji Incoterms-termina

Incoterms-terme primjenju u svojoj praksi brojni sudionici vanjskotrgovinskoga sustava, jer ti termini izravno reguliraju ekonomskopravne odnose između prodavatelja (izvoznika) i kupaca (uvoznika), a posredno se odnose i na sudionike toga sustava. No, u primjeni Incoterms-termina potrebno je obratiti pažnju na obveze prodavatelja prilikom isporuke robe, na prijelaz rizika i troškova, na običaje u lukama i na pojedine vrste trgovine, arbitražu Međunarodne trgovačke komore i na ostale važne elemente koje je potrebno poznavati da bi se izbjegle nejasnoće i neporazumi u primjeni pojedinih Incoterms-termina.⁹

Dosljedna uporaba primjerenih termina

Incoterms-termini doneseni su u svrhu olakšavanja poslovne prakse u vanjskotrgovinskom i u prometnom sustavu. Oni su doneseni na međunarodnoj razini jer im je cilj izbjegavanje različitoga tumačenja u pojedinim zemljama. Njihovom se primjenom izbjegavaju nejasnoće, sporovi i nesporazumi koji otežavaju normalno odvijanje procesa pružanja usluga. Dosljednom primjenom i pravilnom uporabom pojedinih termina u odgovarajućim situacijama moguće je unaprijediti poslovne odnose i stvoriti bolje pretpostavke za veći rast, razvitak i za profitabilnost poslovanja. Sukladno s tim, preporučuje se da prodavatelji (izvoznici) preferiraju termine skupine C i D, a kupci (uvoznici) termine skupina E i F. Razlog je to, što izvoznici primjenom C i D termina, a uvoznici E i F, osiguravaju angažiranje vlastitih, odnosno domaćih resursa i potencijala u obavljanju posla u vanjskoj trgovini, a izvoznici će imati mogućnost ostvarivati veći devizni priljev, uvoznici, ipak, manji devizni odljev.

Obveze prodavatelja prilikom isporuke robe

Prva obveza prodavatelja, od koje polazi svaki Incoterms-termin, odnosi se na obvezu prodavatelja da isporuči robu u skladu s ugovorom o prodaji i da ispostavi fakturu ili odgovarajuću elektronsku poruku, jednako kao i ostale dokumente koji se zahtijevaju ugovorom o prodaji. Prilikom isporuke prodavatelj mora voditi računa

⁹ O tome podrobnije cf. Ibidem, p. 11-21.

da se isporuka obavi u ugovorenom roku ili unutar ugovorenoga razdoblja, i to na mjestu kako je ugovoreno ugovorom s kupcem. Kod pojedinih termina, međutim, primjerice FAS i FOB, navodi se da bi se isporuka morala obaviti “na način uobičajen u...”, kod EXW se navodi da se, ako vrijeme nije ugovoreno, roba stavlja na raspolaganje kupcu “u uobičajeno vrijeme”, što jasno ne specificira što se to podrazumijeva pod pojmom “uobičajen način”, “uobičajeno vrijeme”.... To je stoga što u pojedinim trgovinama način na koji je roba isporučena varira u odnosu na različite morske luke. Iako je teško precizirati što riječ “uobičajeno” znači, može se uočiti da se aktivnosti koje pojedini sudionici u vanjskotrgovinskom prometu uobičajeno čine, rade, primjenjuju, mogu uzeti kao praksa koja se onda primjenjuje kao smjernica za buduće aktivnosti.

Prijelaz rizika i troškova koji se odnose na robu

Prema Incoterms-terminima rizik od gubitka ili oštećenja robe snosi prodavatelj do trenutka isporuke, nakon toga rizik prelazi na kupca. Svi termini ukazuju i na činjenicu da prijelaz rizika i troškova na kupca može nastati i prije isporuke u slučaju kada kupac ne preuzme isporuku kako je dogovoreno ili pravodobno ne obavijesti prodavatelja o vremenu i/ili mjestu isporuke (kada ima pravo to odrediti).

Običaji u lukama ili u posebnim vrstama trgovine

Prilikom sklapanja ugovora prodavatelji i kupci morali bi biti upoznati s običajima koji postoje u pojedinim lukama ili u posebnim vrstama trgovine. To je poželjno stoga što Incoterms-termini ne mogu s preciznošću odrediti sve obveze stranaka u nekom vanjskotrgovinskom poslu. Stoga je potrebno uzimati u obzir i običaje, koji mogu pomoći u rješavanju nastalih nejasnoća ili problema.

Izbor kupca u vezi s mjestom isporuke

Prema Incoterms-terminima 2000., ako kupac ima pravo odrediti vrijeme isporuke robe i/ili luku odredišta, odnosno točku preuzimanja robe, on o tome mora obavijestiti prodavatelja. Ako kupac propusti odrediti točno odredište, a ima

tu obvezu, tada snosi rizik i dodatne troškove koji iz toga proizlaze. Propuštanje izbora točki isporuke ide u korist prodavatelja, jer tada prodavatelj ima pravo izabrati ono mjesto isporuke koje njemu najbolje odgovara.

Ambalaža i kontrola robe

Incoterms-termini obvezuju prodavatelja da o vlastitome trošku osigura ambalažu za transport robe, ovisno o načinu kako to zahtijeva transport i pod uvjetom da je upoznat s uvjetima transporta prije sklapanja ugovora o prodaji. To podrazumijeva i propisno obilježavanje ambalaže.

Incoterms-termini također ukazuju na obvezu prodavatelja da snosi troškove kontrole robe radi isporuke robe kupcu, ali se istodobno ukazuje i na obvezu kupca da snosi troškove prije otpreme.

Teretnica i elektronska trgovina

Teretnica je vrijednosni dokument kojim se prenosi pravo na robu s jedne na drugu osobu. Ona je istodobno i isprava kojom se dokazuje da je sklopljen ugovor o prijevozu i isprava koja dokazuje isporuku robe na brod.

Budući da se danas sve više primjenjuju računala i elektronska trgovina, očekuje se da će klasična papirnata teretnica biti zamijenjena nekim od elektronskih dokumenata u budućnosti.¹⁰ Već su odredbe Incotermsa 1990. ukazivale na mogućnost zamjene isprave odgovarajućom porukom uz pomoć elektronske razmjene podataka (EDI). I odredbe Incoterms 2000. uključuju mogućnost zamjene transportnih dokumenata odgovarajućim elektronskim dokumentima ako su se kupac i prodavatelj dogovorili o komunikaciji elektronskim putem.

Neprenosivi prijevozni dokumenti umjesto teretnice

U cilju standardizacije, unifikacije, ubrzavanja protoka robnih tokova, pojednostavnjenja poslovanja, afirmacije elektronske trgovine i smanjenja broja

¹⁰ O tome pobliže cf.: Zelenika, R.: Elektronička brodska teretnica za 21. stoljeće, "Naše more", Veleučilište u Dubrovniku, Dubrovnik, 47, 2000., 3-4, p. 122-133.

isprava u prometu, tendencija je klasične brodske teretnice zamjenjivati neprenosivim prijevoznim dokumentima koji su slični prijevoznim dokumentima što se upotrebljavaju u drugim prometnim granama. Neprenosivi se dokumenti često nazivaju brodskim teretnim listom, linijskim tovarnim listom i slično, a dostatni su za uporabu u vanjskotrgovinskom i prometnom sustavu, osim kada kupac želi prodati robu u tranzitu predajom klasične papirnate teretnice novom kupcu. U takvom slučaju je potrebno zadržati obvezu prodavatelja da osigura klasičnu brodsku teretnicu prema CFR i CIF terminima. No, ako ukoliko kupac nema namjeru prodati robu u tranzitu, onda nije ni potrebno obvezivati prodavatelja da osigura teretnicu kao vrijednosni dokument.

Pravo davanja uputa prijevozniku

Kada kupac plati robu prema C terminima, on mora osigurati da prodavatelj više ne raspoláže robom i da ne daje nove upute prijevozniku. Predajom kupcu originalnog ili kopije tovarnog lista kod zračnoga, cestovnoga ili željezničkoga prijevoza onemogućuje se prodavatelja u namjeri da i dalje daje nove upute prijevozniku, pa tako on ne može raspolagati robom. To nije vrijedilo i za dokumente u pomorskom prijevozu, i to sve dok Međunarodni pomorski komitet nije izdao Jedinstvena pravila za brodski tovarni list godine 1990. i tako omogućio unošenje klauzule “neraspoloživo”.

Pozivanje na Incoterms

Zato što je osnovna svrha Incotermsa osigurati poslovnim partnerima (prodavateljima i kupcima) sigurnost u reguliranju njihovih ekonomskopravnih odnosa, odnosno potpuno isključiti nesporazume i pogrešna tumačenja pojedinih odredaba kupoprodajnih ugovora, a time i štetne posljedice, to je prvenstveni razlog zbog čega se stranke pozivaju na Incoterms-terme. No, ako žele primjenjivati Incoterms-terme, moraju jasno istaći, odnosno navesti u ugovoru da međusobne odnose uređuju primjenom Incoterms 2000.

Arbitraža Međunarodne trgovačke komore

Kada se prodavatelji i kupci, koji surađuju u određenom vanjskotrgovinskome poslu, suoče s nekim spornim slučajem, a žele se pozvati na Arbitražu Međunarodne trgovačke komore, oni to moraju jasno navesti u ugovoru. U slučaju da ne postoje ugovor ili neki ugovorni dokumenti, tada se u sklopu njihove korespondencije

mora jasno istaći da se pozivaju na Arbitražu Međunarodne trgovačke komore. Naime, činjenica je da stavljanje jednoga ili više Incoterms-termina u ugovor ili korespondenciju ne znači i stvaranje sporazuma koji će se pozivati na Arbitražu Međunarodne trgovačke komore.

Standardna arbitražna klauzula koju preporučuje Međunarodna trgovačka komora glasi: "Svi sporovi koji nastaju ili su u vezi s ovim ugovorom rješavat će se u skladu s Pravilima o Arbitraži Međunarodne trgovinske komore od strane jednoga ili više arbitara imenovanih u skladu s tim Pravilima".

Primjena Incoterms- termina u pojedinim vrstama prijevoza

Većina se Incoterms-termina može primijeniti u gotovo svim granama prometa. No, naglasak je na gotovo svima. Naime, već je u prethodnom, trećem dijelu ove rasprave na nekoliko mjesta ukazano gdje se može primijeniti koji termin. Tako se za pomorski i riječni promet upotrebljavaju termini: FAS - franko uz bok broda (...imenovana luka otpreme/ukrcaja), FOB - franko brod (...imenovana luka otpreme/ukrcaja), CFR - trošak i vozarina (...imenovana luka odredišta/iskrcaja), CIF – trošak, osiguranje i vozarina (...imenovna luka odredišta/iskrcaja), DES – isporučeno franko brod (...imenovana luka odredišta/iskrcaja), DEQ – isporučeno franko obala (...imenovana luka odredišta/iskrcaja).

Za ostale grane prijevoza primjenjuju se sljedeći termini: EXW - franko tvornica (...imenovano mjesto), FCA - franko prijevoznik (...imenovano mjesto), CPT – vozarina plaćena do (...imenovano mjesto odredišta), CIP – vozarina i osiguranje plaćeni do (...imenovano mjesto odredišta), DAF – isporučeno granica (...imenovano mjesto), DDU – isporučeno neocarinjeno (...imenovano mjesto odredišta) i DDP – isporučeno ocarinjeno (...imenovano mjesto odredišta).

Partnerstvo izvoznika, uvoznika i špeditera

Kao jedini visokospecijalizirani gospodarstvenik za organizaciju transportnih procesa, odnosno robnih tokova u vanjskotrgovinskom i prometnom sustavu, međunarodni špediter ima izuzetno značenje u pravilnom sklapanju ugovora o međunarodnoj kupoprodaji robe i ugovora o međunarodnom prijevozu robe. Zbog toga bi se izvoznici (prodavatelji) i uvoznici (kupci) morali prije sklapanja ugovora o kupoprodaji robe savjetovati sa špediterom.

Rezultati istraživanja - nedavno provedenoga u pet špediterskih tvrtki na 200 reprezentativnih uzoraka otpreme robe iz Hrvatske i dopreme robe u Hrvatsku

pomorskim, željezničkim i cestovnim prijevoznim sredstvima - pokazali su da špediteri pravodobnim uključivanjem u vanjskotrgovinsko poslovanje samo primjenom **instradacije** mogu smanjiti manipulacijsko-prijevozne troškove za oko 30 %.

Osim toga, rezultati spomenutih istraživanja pokazali su da aktivni sudionici vanjskotrgovinskoga i prometnoga sustava Republike izravno i neizravno godišnje izgube (tj. ne ostvare) oko deset milijuna USD samo zbog ugovaranja neprimjerenih Incoterms-termina. Prodavatelji (izvoznici) i kupci (uvoznici), jednako kao i drugi sudionici vanjskotrgovinskoga i prometnoga sustava moraju znati osnovno pravilo da robu valja prodavati i kupovati što dalje od mjesta vlastite tvrtke, što dalje od proizvođača i potrošača. To pravilo veoma dobro znaju međunarodni špediteri i oni će u svakom konkretnome slučaju savjetovati svojim nalogodavateljima (izvoznicima i uvoznicima) da ugovore najpovoljniji Incoterms-termin. Tako bi, primjerice, pri izvozu robe prodavatelji uvijek morali preferirati ove Incoterms-termine: CIF, CFR, CPT, CIP, DES, DEQ, DDU, odnosno pri uvozu robe kupci bi uvijek morali preferirati ove Incoterms-termine: EXW, FOB, FAS, FCA.

Zaključak

Od donošenja prvih Incoterms-termina godine 1936., pa do danas obavljeno je nekoliko revizija. Sve je to učinjeno da bi se poslovna praksa, odnosno poslovna suradnja između partnera odvijala bez poteškoća i nesporazuma. Na taj se je način ostvarivala racionalna proizvodnja prometnih usluga, a to je u konačnici dovodilo do ukupnoga rasta i razvitka nacionalnog gospodarstva.

Najnovija varijanta Incoterms-termina, Incoterms 2000., prilagođena je suvremenoj trgovinskoj praksi. Jasno definirajući obveze prodavatelja i kupaca, regulirajući ekonomskopravne odnose svih aktivnih sudionika u vanjskotrgovinskome i prometnome sustavu, Incoterms izravno utječe na odnose prodavatelja (izvoznika) i kupaca (uvoznika), a neizravno i na sve ostale sudionike (špeditere, prijevoznike, osiguravatelje, carinske službe...).

Incoterms 2000. preuzeo je svih trinaest vanjskotrgovinskih klauzula s istim kraticama iz prethodnoga Incotermsa (tj. Incoterms 1990.), ali se unapređenje revidiranih Incotermsa očituje na području obveza utovara i istovara prema FCA terminu i kod carinjenja i plaćanja carine prema FAS i DEQ terminima.

U prvu skupinu Incoterms-termina ulazi termin EXW, što znači franko tvornica (...imenovano mjesto). Prema tom terminu prodavatelj ima minimalne obveze, zato što svoju obvezu izvršava stavljanjem robe kupcu na raspolaganje u svojim prostorijama ili u nekom drugom imenovanome mjestu. Skupina F termina obuhvaća

tri termina: FCA, FAS i FOB. Termin FCA znači franko prijevoznik (...imenovano mjesto), što znači da je prodavatelj ispuno svoju obvezu isporukom robe na mjesto i prijevozniku koje je naznačio kupac. Prema terminu FAS (franko uz bok broda ... imenovana luka otpreme/ukrcaja) prodavatelj mora isporučiti robu uz bok broda, a za razliku od njega, prodavatelj koji ima ugovoren termin FOB – franko brod (...imenovana luka otpreme/ukrcaja) ispunio je svoju obvezu isporukom robe preko ograde broda. U skupinu C ulaze četiri termina: CFR, CIF, CPT i CIP. Kod termina CFR – trošak i vozarina (...imenovana luka odredišta/iskrcaja) prodavatelj pored obveze da isporuči robu preko ograde broda u luci otpreme, snosi troškove i vozarinu dopreme robe, a obavezan je obaviti i izvezno carinjenje robe. Termin CIF upućuje na dodatnu obvezu prodavatelja, a ta je da uz troškove i vozarinu vezane uz dopremu robe ima i obvezu osigurati pomorsko osiguranje. Termini CPT (vozarina plaćena do ... imenovano mjesto odredišta) i CIP (vozarina i osiguranje plaćeni do ... imenovano mjesto odredišta) primjenjuju se za sve grane transporta, uključivši i multimodalni transport, za razliku od termina CFR i CIF koji se primjenjuju samo za pomorski i riječni prijevoz. Skupina D termina obuhvaća pet termina: DAF, DES, DEQ, DDU i DDP. Prema terminu DAF – isporučeno granica (...imenovano mjesto) prodavatelj ispunjava svoju obvezu isporukom robe kupcu u prijevoznome sredstvu, neistovarenu, izvezno ocarinjenu, ali neocarinjenu za uvoz, na imenovanoj točki i mjestu na granici, ali prije carinske crte susjedne zemlje. Iste obveze ima prodavatelj i kod termina DES – isporučeno franko brod (imenovana luka odredišta/iskrcja), s tom razlikom što prodavatelj mora robu isporučiti na brod. Kod termina DEQ – isporučeno franko obala (...imenovana luka odredišta/iskrcaja) prodavatelj isporučuje robu na obalu u imenovanoj luci odredišta. Razlika između termina DDU – isporučeno neocarinjeno (...imenovano mjesto odredišta) i termina DDP – isporučeno ocarinjeno (...imenovano mjesto odredišta) upravo je u obvezi prodavatelja kod DDP termina kupcu robu isporučiti uvezno ocarinjenu. Tako termin DDP, u odnosu na sve ostale termine skupine D, predstavlja maksimalne obveze za prodavatelja .

Analiziranjem pojedinih Incoterms-termina 2000. ističu se posebnosti na koje izvoznici i uvoznici moraju obratiti pažnju prilikom njihove implementacije, jer se poznavanjem posebnosti svakoga termina može utjecati na izbor primjerenoga termina koji će olakšati međunarodnu razmjenu.

LITERATURA

1. Zelenika, R.: Špediterovo pravo: Incoterms 1990. – Međunarodna pravila za tumačenje trgovinskih termina – Revidirane Američke Vanjskotrgovinske definicije, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 1993.
2. Zelenika, R.: Međunarodna špedicija: osnovni i specijalni poslovi - špediterovo pravo - Incoterms '90 – R.A.F.T.D., Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 1996.
3. ZELENKA, R.: Elektronička brodska teretnica za 21. stoljeće, "Naše more", Veleučilište u Dubrovniku, Dubrovnik, 47, 2000., 3-4.
4. Zelenika, R.: INCOTERMS 2000. U TEORIJI I PRAKSI (100 Savjeta i 100 Primjera (Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2002.
5. xxx: INCOTERMS 2000 - ICC PUBLICATION No 560-ISBN 92.842.1199.9 (E.F.) – Published in its official English version by The International Chambers of Commerce, Paris, 1999.

INCOTERMS 2000 IN THE CALEIDOSCOPE
OF THE FOREIGN TRADE SYSTEM

Summary

Incoterms – ICC official rules for the interpretation of trade terms has enabled and provided the exchange of the goods between the sellers and the buyers and economic and legal relationship between all the parties of the foreign trade system. The new Incoterms rules 2000 are adapted for the currency commercial practice and with them all misunderstanding can be removed in the international practice.

This paper has analysed the meaning, purpose and goals of the Incoterms, structure of the Incoterms, all the terms and the main characteristics which are important for all exports and imports have been described.